

Lector: Georgeta Nădin-Dimisianu

© 2010, 2015 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încalcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: Caspar David Friedrich (1774-1840),
Marea înghețată (1823-1824, detaliu)

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:
PALER, OCTAVIAN

Autoportret într-o oglindă spartă / Octavian Paler. –
Iași: Polirom, 2015

ISBN print: 978-973-46-5329-4
ISBN eBook: 978-973-46-3616-7
ISBN PDF: 978-973-46-3617-4

821.135.1-94

Printed in ROMANIA

Octavian
PALER
Autoportret
într-o oglindă spartă

POLIROM
2015

40. Am ajuns în București după ce se înnoptase bine. Poate, era târziu, dar cât de târziu? Nu știu. În septembrie 1937, Bucureștiul mai era, încă, „micul Paris“. Normal ar fi fost să fiu șocat, uluit, când am intrat în oraș. Dezmățul reclamelor luminoase ar fi trebuit, mă gândesc azi, să mă zăpăcească. Nu s-a întâmplat, însă, aşa. N-am reținut nici o imagine – strălucitoare sau nu – până ce pe strada Italiană, o stradă liniștită, burgheză, ocolită de trafic, mașina a oprit și ne-am dat jos. În memorie mi-a rămas o balta de intuneric, în mijlocul căreia se coborau bagajele. Să fi fost trecut de miezul nopții? Tot ce se poate. Altă explicație nu găsesc pentru acel București la fel de intunecat, noaptea, ca Lisa. Mă uitam cum cără șoferul valizele și așteptam încordat, lângă cufărul de lemn cu care tata a traversat primul război mondial, să mi se comande ce trebuia să fac.

41. Pentru mine, seara aceea a fost cea care a pus capăt copilăriei mele și prima trăită în secolul XX. Dimineața, fusesem, încă, în secolul al XVII-lea. Secolul în care trăia, de fapt, Lisa în vremea aceea. Străbătusem într-o jumătate de zi, fără să știu, trei secole.

Uitându-mă, acum, în urmă, înțeleg și ce era aproape reacționar în psihologia satului tradițional și ceea ce îl ferea de inautenticitatea

de azi. În ziua în care am plecat cu mașina care-l aducea pe „unchiul George“ în București, toți copiii de pe Delături ieșiseră din curți, iar gâștele făceau un zgomot asurzitor. Căci o mașină care ridică praful pe ulițele din Lisa era un mare eveniment. Nu se întâmpla aşa ceva mai mult de două-trei ori pe an. Progresul tehnic nu depășea acolo locomobilele care puneau în funcțiune batoza la treier sau cu care se tăia lemne. În schimb, nu apăruseră covoarele cu sultani și cadâne care acum nu lipsesc aproape din nici o casă.

Fac aceste precizări pentru a arăta de ce venirea mea din Lisa n-a fost un banal caz de „dezrădăcinare“. Eu am venit nu doar dintr-un sat, ci și dintr-un alt timp. Dintr-un timp semipatriarhal, cu alte obiceiuri. Nu cunoșteam nici un sfert din cuvintele limbii mele materne, româna, căci în Lisa nimeni nu vorbea despre majordomi, aghiotanți, subrete, redingote, fracuri, chelneri, mobile-stil, veioze, lifturi sau agenți de circulație. Știam, însă, cum se poate aprinde focul folosind două bucăți de cremene, cum trebuie alungați sobolii care fac mușuroaie sau cum arată norii care aduc grindina. Cunoștințe care fuseseră folositoare pe Calea Secii, dar nu mai erau interesante pe Calea Victoriei, unde am văzut prima oară trăsuri, domni cu joben și femei în rochii lungi intrând la teatru (încă exista Teatrul Național vechi) ori la Ateneu, la „concert“ (cuvânt pe care nu l-am înțeles decât mai târziu).

Dacă adaug, la toate acestea, caracterul meu retractil, nu e greu de înțeles că venirea mea în București mi-a zdruncinat până la temelii destinul. Comparația de care m-am folosit, uneori, a unui „mic barbar” adus la „Roma”, nu e întru totul exactă. Barbarii vor fi avut complexe, dar și impertinențe, căci intrau în Roma ca învingători. Romanii erau cei care fugeau, îngrozită, de ei. În cazul meu, lucrurile stăteau pe dos. Bucureștenii mă priveau amuzăți, ca pe o curiozitate folclorică, fiindcă venisem îmbrăcat ca în Lisa și mă feream, speriat, de mașini. Eram înzestrat cu toate datele negative care puteau transforma situația mea în catastrofă. și nu exista nimeni care să-mi dea un sfat, căci „unchiul George” n-avea timp pentru mine, iar eu mă feream să pun întrebări, de teamă să nu mă fac de râs. Am stat vreo jumătate de oră să mă lămuresc ce cumpărau clienții opriți în fața unei tonete unde se vindea înghețată. Vroi am să aflu și prețul, ca să văd ce-mi mai rămânea din capitalul de 44 de lei.

42. În prima noapte petrecută la internatul „Casei Corpului Didactic”, de pe strada Schitu Măgureanu, unde am fost trimis împreună cu ceilalți patru bursieri de la „Spiru Haret”, am avut un vis groaznic. Am retrăit, în somn, o întâmplare urâtă de pe Calea Secii. Unul dintre băieți, ai cărui părinți

aveau cai, adusese, într-o zi, și un mânz, iar mie îmi venise ideea nefericită de a propune un joc: să fugărim mânzul, silindu-l să sară un gard impletit din nuiele. De câteva ori, mânzul reușise să treacă, dar, a patra sau a cincea oară, se împiedicase și căzuse într-un par ascuțit care îi intrase în burtă. Înspăimântați, am fugit toti și ne-am ascuns în pădure, unde am stat până noaptea târziu, de frica părinților. La un moment dat, prin întuneric, am auzit pași pe frunzele uscate. Eram singur, mă pierdusem de ceilalți și, crezând că se apropia vreun porc mistreț, am zbierat cât am putut ca să-l sperii. În realitate, fusese unul din oamenii care ne căutau.

Am reușit, cu răcnetul meu, să sperii întreg internatul. Dimineața, la micul dejun, eram arătat cu degetul și am auzit, șoptite, multe comentarii răutăcioase pe seama mea. Nu-mi plăcea deloc că devenisem „vedetă”, dar ce puteam face? Am înghițit cu noduri ceaiul și felia de pâine cu magiun, strângându-mă în carapacea mea. După ce m-am întors de la liceu, m-am dus în curtea din spatele clădirii, o curte spațioasă, asfaltată și împrejmuită de un zid înalt, de unde se auzea gălăgie. Băieții jucau „lapte-gros”.

Cum nu primisem, încă, uniforma pe care urma să-o capăt în cadrul bursei, purtam hainele de-acasă. O pălărie rotundă și neagră, cu bor mic, specifică portului din

satele făgărășene, pantaloni albi, strâmți, de bumbac, cămașa, tot de bumbac și fără guler, lăsată peste pantaloni și încinsă cu o curea lată, plus o vestă de postav vânăt. Nu vroiam să intru în vorbă cu nimeni, deoarece remarcasem că accentul meu tăărăgănat, cu inflexiuni curioase pentru urechea unui bucureștean, și cuvintele „exotice“ pe care le foloseam stârneau zâmbete amuzate. Probabil, le păream noilor mei colegi din cale-afară de pitoresc cu aerul meu de mică sălbăticină dezorientată, coborâtă din munții Făgărași și azvârlită, ca într-o grădină zoologică, într-un internat bucureștean unde trebuia să fie „educată“ și „civilizată“. Amestecul de orgoliu și timiditate care era, încă de atunci, baza caracterului meu, nu mă împingea nici el să mă arăt mai prietenos. Am mormăit un „nu“ artăgos, agresiv, când un băiat m-a chemat să intru și eu în joc, și m-am dus în fundul curții, lipindu-mă cu spatele de zid. De-acolo puteam să urmăresc ce se întâmpla, fără să mă amestec cu ceilalți și fără să las pe nimeni să se apropie; dar și satisfăcându-mi curiozitatea. Zidul îmi dădea o anumită siguranță în lumea aceea necunoscută, plină de surprise, care diferea atât de mult de cea cu care fusesem deprins. Gata să-mi scot ghearele la primul semn de primejdie, stăteam cu spatele sprijinit de zid, ca într-o tranșee, încordat, atent la orice mișcare din preajma mea, hotărât să nu îngădui nimănuil să se apropie.

Înduiosătoare, cumva, sau, poate, doar ușor caraghioasă, întâmplarea aceea are o semnificație aparte pentru mine. Am avut nevoie, mereu, de un „zid“ de care să mă sprijin. Când el mi-a lipsit, am intrat în panică.

43. Fotografia e un mic dreptunghi de carton, căzut probabil din carnetul meu de elev și pe care, printr-un miracol, n-am reușit să-l pierd. Sunt îmbrăcat în uniformă cu număr mov, din tradiția liceului „Spiru Haret“. Numai că sub uniformă port, probabil, o cămașă nepotrivită pentru o ocazie atât de solemnă cum este primul contact cu un atelier fotografic, de aceea am ascuns-o cu ajutorul unui fular croșetat de sora mea. Dacă nu cumva, privindu-mă în oglindă, m-a deranjat absența cravatei, care va intra mult mai târziu în garderoba mea. Totul e posibil când vrei să fii cochet fără să ai nici mijloace, nici rafinamentul de a te descurca fără ele. Din păcate, stratagema nu mi-a reușit prea bine. Soluția adoptată e evident forțată, se vede că am de ascuns ceva. Ea nu face decât să arate că mă comport cu stângăcie și să trădeze că înaintașii mei au avut o experiență unilaterală.

Alte indicii spun același lucru. De pildă, felul cum mi-am pus șapca pe cap. N-am îndrăznit să mi-o aşez șmecherește, pe o ureche, nici nu m-a lăsat inima să fiu cu